

ХОРХЕ ЛУИС БОРХЕС ЮГЪТ

Превод от испански: Десислава Николаева, 2004

chitanka.info

Евангелистският пастор, който през 1871 година пристигна в Буенос Айрес с параход, се казваше Йоханес Далман. През 1939 година Хуан Далман, един от внуците му, работеше в общинската библиотека на улица „Кордоба“ и се чувстваше истински аржентинец. Дядо му по майчина линия бе онзи Франсиско Флорес от втори пехотен полк, който загина пронизан от копията на катриелски индианци на границата на провинция Буенос Айрес; от двата си тъй различни рода Хуан Далман избра (може би вслушвайки се в гласа на германската кръв) рода на този романтичен или романтично загинал дядо. Кутия с дагеротипна снимка на брадат мъж с неизразително лице, стара сабя, някои жизнерадостни и бойки мелодии, любимите строфи на „Мартин Фиеро“, годините, апатията и самотата развиха у него този креолизъм, донякъде съзнателен, но в никакъв случай показан. С цената на известни лишения Далман бе успял да запази основната част на едно имение на Юг, принадлежало на семейство Флорес; обичаше да си спомня благоуханните евкалипти и удължената розова къща, която някога е била тъмночервена. Работата, а може би и инертността го задържаха в града. Лято след лято той се задоволяваше с абстрактната мисъл, че е собственик, и с убеждението, че къщата му го чака на мястото си там, в равнината.

В последните дни на февруари 1939 година му се случи нещо неочаквано. Сляпа за греховете, съдбата може да наказва безмилостно и най-дребната небрежност. Тази вечер Далман се беше сдобил с непълно издание на „Хиляда и една нощ“ на Вайл; изгаряйки от желание да разгледа тази находка, той не дочака асансьора и бързешком почна да изкачва стълбите; в тъмното нещо се блъсна в челото му — прилеп ли беше, птица ли? По лицето на жената, която му отвори входната врата, видя изписан ужас; а ръката, която прокара по челото си, се обагри с кръв. Беше се ударил в ръба на прясно боядисано прозоречно крило, което някой бе оставил отворено. Далман успя да заспи, но още призори беше вече буден и от този миг насетне всичко му причиняваше ужасни страдания. Изгаряше го треска, а илюстрациите на „Хиляда и една нощ“ доукрасяваха кошмарите му. Навестяваха го приятели и роднини и с пресилена усмивка твърдяха, че изглежда много добре. Далман ги слушаше, обзет от някакво леко вцепенение, и се чудеше защо никой не забелязва, че той е в ада. Осем дни му се сториха осем века. Един следобед домашният му лекар го

посети с още един лекар и двамата го заведоха в клиниката на улица „Еквадор“, за да му направят рентгенова снимка. Във фойтона на път за там Далман си помисли, че ако е в чужда стая, най-сетне ще може да заспи. Почувства се весел и словоохотлив; щом пристигна, го съблякоха, обръснаха му главата, пристегнаха го към една маса, осветиха го до ослепяване и замайване, преслушаха го и после някакъв мъж с маска заби в ръката му игла. Събуди се от силно гадене с бинтована глава в някакво тясно помещение, подобно на кладенец, и в дните и нощите след операцията разбра, че до този момент е бил само в преддверието на ада. Ледът съвсем не разхлаждаше устата му. През тези дни Далман мразеше всичко у себе си; мразеше своето Аз, естествените си нужди, унижението, наболата по лицето му брада. Понасяше стоически болезнените процедури, но когато хирургът му каза, че напълно е щял да умре от сепсис, Далман се разплака, обзет от жалост към съдбата си. Физическите страдания и постоянното предчувствие за тежките нощи не му бяха позволили да размишлява за такова абстрактно нещо, като смъртта. След няколко дни хирургът му каза, че вече е започнал да се оправя и скоро ще може да иде в имението, за да възстанови напълно здравето си.

Колкото и да беше невероятно, обещаният ден настъпи. Животът обича симетрията и дребните анахронизми; Далман беше пристигнал в клиниката с фойтон и сега пак с фойтон се отправя към гарата. След летния задух свежестта на ранната есен беше като естествен символ на съдбата му, изтръгната от смъртта и треската. В седем часа сутринта градът не беше още изгубил онова сходство със стара къща, което му придава нощта; улиците приличаха на дълги коридори, площадите — на дворове. Далман откриваше този град с радост, леко замаян; секунди преди да ги съзре, той си спомняше кафенетата, кръчмите, афишите — всички незначителни белези на Буенос Айрес. В жълтата светлина на новия ден всичко пак се връщаше при него.

Известно е, че Югът започва отгатък „Ривадавия“. Далман обичаше да повтаря, че това не е просто условност и че прекосил тази улица, човек навлиза в един по-стар и по-стабилен свят. От фойтона той търсеше с поглед сред новите сгради прозорец с решетка, чукало, сводест вход, преддверие или закътано дворче.

В чакалнята на гарата установи, че остават още трийсет минути. Изведнъж си спомни, че в едно кафене на улица „Бразилия“ на няколко

метра от къщата на Иригойен^[1] се навърта огромна котка, която с божествено високомерие позволява на хората да я гаят. Влезе. Котката бе там, спеше. Далман си поръча чаша кафе, бавно го подслади, отпи глътка (в клиниката това удоволствие му беше забранено) и си помисли, гладейки черната козина, че този допир е илюзорен и между двамата сякаш има стъкло, защото човек живее в потока на времето, а това загадъчно животно — в настоящето, във вечността на мига.

Влакът чакаше на предпоследния коловоз. Далман обходи вагоните и откри един почти празен. Постави багажа на мрежата, а когато влакът потегли, отвори куфара си и след кратко колебание извади първия том на „Хиляда и една нощ“. Фактът, че бе взел със себе си тази книга, така тясно свързана със сполетялото го нещастие, потвърждаваше, че това нещастие е вече минало, и същевременно беше весело и тайно предизвикателство към разгромените сили на злото.

От двете страни на влака градът преминаваше на предградия, а след това гледката се смени с градини и вили, които трайно отклониха вниманието на Далман от книгата. Всъщност той четеше малко; възшебната планина и духът, заклел се да убие своя благодетел, бяха възхитителни — кой ще отрече това?, — ала не по-малко възхитителни бяха утрото и самият факт, че съществуваш. Радостта отвличаше вниманието му от Шехеразада и приказните ѝ чудеса; Далман затваряше книгата и просто живееше.

Обядът (бульонът бе поднесен в лъскави метални купички както в далечните лета на детството) също му достави наслада, спокойна и приета с благодарност. „Утре ще се събудя в имението“, помисли си той и му се стори, че у него живеят едновременно двама души: единият пътуваше през есенния ден и просторите на родината, докато другият бе затворник в една клиника, подложен на непрестанни мъчения. Виждаше неизмазани тухлени къщи, ъглести и удължени, вечно загледани в минаващите влакове; виждаше ездачи, препускащи по прашни пътища; виждаше долчинки и вирчета, добитък; виждаше големи бяло-сиви облаци, които изглеждаха като от мрамор, и всичко това беше нереално като съновидение на равнината. Струваше му се, че разпознава и дървета, и посеви, но не би могъл да назове имената им, защото непосредствените му знания за природата бяха неизмеримо по-оскъдни от онези, които бе черпил от носталгията и литературата.

От време на време задрямваше и в съня си усещаше стремителното движение на влака. Непоносимо бялото обедно слънце вече се беше превърнало в жълто слънце, което предхожда здрача и бързо става червено. Влакът също беше друг; не беше онзи, който потегли от гара „Конститусион“; равнината и часовете, които бе пропътувал, го бяха преобразили. Навън движещата се сянка на вагона се удължаваше към хоризонта. Нито селища, нито други признаци на човешко присъствие смуцаваха девствената земя. Всичко беше необятно, но същевременно близко и някак потайно. В безкрайната равнина от време на време се мярваше бик. Самотата бе пълна, почти враждебна и на Далман му се струваше, че пътува и към миналото, а не само на юг. От тази чудновата мисъл го отвлече кондукторът, който, поглеждайки билета му, го предупреди, че влакът ще спре не на известната му гара, а малко по-рано на друга, за която Далман само бе чувал. Продължи да му дава обяснения, които Далман не се опита да разбере, нито дори да изслуша, защото изобщо не го интересуваха.

Влакът спря тромаво почти насред полето. От другата страна на железопътната линия беше гарата — един перон, покрит с навес. Нямаше никаква кола, но началникът го успокои, че вероятно ще може да намери превозно средство в кръчмата на километър от тук.

Далман възприе тази разходка като малко приключение. Слънцето вече беше залязло, но последните му зари оживяваха ведрата тиха равнина, преди нощта да я заличеше. По-скоро от желание да се наслади на всичко това, отколкото за да не се умори, Далман крачеше бавно, вдъхвайки със спокойно блаженство мириса на люцерната.

Някога пивницата сигурно е била яркочервена, но за късмет годините бяха смекчили този крещящ цвят. Нещо в скромната ѝ постройка му напомни една гравюра, навярно от някое старо издание на „Пол и Виржини“^[2]. На един стълб бяха вързани няколко коня. Отначало на Далман му се стори, че познава собственика; после разбра, че го е заблудила приликата му с едного от санитарите в клиниката. След като го изслуша, собственикът каза, че ще нареди да запретнат бричката; за да запълни деня с още нещо и да мине времето, Далман реши да вечеря в пивницата.

На една от масите шумно ядяха и пиеха неколцина младежи, на които Далман отначало не обърна внимание. На пода, опрял гръб о тезгяха, се бе свил, неподвижен като вещ, някакъв старец. Годините го

бяха смалили и изгладили, тъй както водата изглажда камъка. Беше смугъл, дребен и мършав и сякаш живееше извън времето, във вечността. Далман със задоволство забеляза кърпата на челото, шаячното пончо, дългия чирипа^[3] и ботушите от конска кожа и си каза, спомняйки си безсмислени спорове с хора от северните провинции или от Ентре Риос, че такива гаучо се срещат още само на Юг.

Далман се настани до прозореца. Мракът остана навън с равнината, но мирисът и шумовете ѝ проникваха през желязната решетка. Собственикът му донесе сардини, а след това печено месо, Далман изпи няколко чаши червено вино. Отпусна се, наслаждавайки се на тръпчивия вкус на виното, а погледът му, вече леко сънен, се рееше из помещението. Газената лампа беше окачена на една от гредите. Тримата посетители се бяха разположили на другата маса. Двамата приличаха на ратаи, а третият, с грубо азиатско лице, нахлупил фалцова шапка, пиеше. Изведнъж Далман усети, че нещо го удари леко по лицето. Върху една от ивиците на покривката до простата чаша от мътно стъкло видя топче хляб. Това бе всичко. И все пак някой го бе хвърлил.

Хората от другата маса, изглежда, не му обръщаха внимание. Смутен, Далман реши, че не се е случило кой знае какво, и разтвори томчето на „Хиляда и една нощ“, сякаш за да заличи действителността. След малко го улучи второ топче и този път ратаите се изсмяха. Далман си каза, че не го е страх, но че би било глупаво още неоздравял напълно да допусне да го въвлекат в безсмислена свада, и то с някакви непознати. Реши да излезе; вече се беше изправил, когато се приближи собственикът и с разтревожен глас започна да го увещава:

— Господин Далман, не им обръщайте внимание, младежите са си пийнали.

Далман не се учуди, че сега собственикът го позна, но почувства, че всъщност примирителните му думи усложняват положението. Преди малко предизвикателството на ратаите беше отправено към едно случайно лице, почти никой; сега то беше насочено срещу него, срещу името му и всички в околността щяха да узнаят това. Далман отстрани собственика, застана пред ратаите и ги попита какво искат от него.

Юначагата с азиатското лице се изправи, клатушкайки се. Взе да ругае Далман така високо, сякаш се намираше много далеч, а стоеше само на крачка от него. Беше му забавно да се преструва на по-пиян,

отколкото бе в действителност, и в тази преструвка имаше и жестокост, и гавра. Сипейки псувни и мръсни думи, той измъкна дълъг нож, огледа го, повъртя го и предложи на Далман да се бият. Собственикът възрази с разтреперан глас, че новопристигналият няма оръжие. И тогава се случи нещо непредвидено.

От своя ъгъл старият, потънал в унес гаучо, когото Далман бе възприел като символ на Юга (на своя Юг), хвърли гола кама, която тупна в краката му. Сякаш Югът бе решил, че Далман трябва да приеме двубоя. Далман се наведе да вдигне камата и изпита двойко чувство. Първо, че това почти инстинктивно движение го задължава да се бие. Второ, че в несръчната му ръка оръжието няма да послужи за защита, а само ще оправдае нароченото му убийство. Като всеки мъж той също понякога си бе играл с нож, но целият му опит се изчерпваше с това, че ударите трябва да се нанасят от долу на горе. „В клиниката нямаше да допуснат да ми се случи подобно нещо“, помисли си той.

— Да излизаме — предложи оня.

Тръгнаха към вратата и ако Далман не хранеше надежда, то не изпитваше и страх. Прекрачвайки прага, той почувства, че онази първа вечер в клиниката, когато му бяха забили иглата, за него щеше да бъде освобождение, щастие и празник да умре при сбиване с нож, атакувайки под открито небе. Почувства, че ако тогава можеше да си избере или да пожелае смърт, щеше да си избере или да си пожелае точно такава смърт.

Далман стисна здраво ножа, който надали щеше да му послужи, и излезе в равнината.

---

[1] Иполито Иригойен (1852–1933) — президент на Аржентина през 1916–1922 г. — бел.прев. ↑

[2] „Пол и Виржини“ — роман от Бернарден дьо Сен Пиер (1737–1814) — бел.прев. ↑

[3] Старинна дреха на аржентинските селяни — парче плат, увито като панталон около бедрата — бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.